

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN OKUL BAŞARILARINI OLUMSUZ ETKİYEN NEDENLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA (BİNGÖL ÖRNEĞİ)*

Yrd. Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU**

Öz

Okul başarısızlığı, öğrencinin gerçek yeteneği ile okul başarısı arasında görülen farklılık olarak tanımlanmaktadır. Okul başarısını etkileyen değişik faktörler vardır. Okul başarısızlığı, bireyin kendisinden kaynaklanabileceği gibi, ailesinden, okulundan ve diğer çevresel faktörlerden de kaynaklanabilmektedir. Etkili bir okul, birey ve toplumun eğitsel ihtiyaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmeyi kendisine ilke edinen okuldur. Günümüzde artık geleneksel eğitim anlayışı olan öğretmen merkezli ve ezbere dayalı eğitimler, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Bunun yerine, birey (öğrenci) merkezli, uygulamalara dönük, bireyin ilgisini çeken ve yeteneklerine uygun olan, gereksinimlerine cevap veren, bireyin bütün gelişim özelliklerini dikkate alan, araştırmaya ve proje üretmeye dayalı olan öğretim programları önem kazanmıştır. Aksi durumda, birçok ortaöğretim öğrencisi uygulanan yanlış eğitim politikalarının kurbanı olarak başarısız olmakta ve öğrenimlerini yarıda bırakmaktadırlar. Bu durum, erken yaşlarda suça bulaşmak gibi beraberinde birçok olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Bu araştırma, Bingöl il genelinde, 2011-2012 öğretim yılında 13 ortaöğretim okulunda en az 3 desten başarısız olan 9.10.11.ve 12. sınıflarda öğrenimlerine devam eden 652 erkek 332 kız olmak üzere toplam 984 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada Survey (tarama) yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara 22 maddelik “Başarısızlık Nedenleri Anketi” ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler önce Excel programına aktarılarak frekansları ve yüzdelikleri çıkarılmıştır. Daha sonra çıkan sonuçlara göre, genel bir sıralama yapılmıştır. Araştırma bulgularına genel olarak baktığımızda, erkek öğrencilerde ilk 5 madde şöyle sıralanmıştır: 1.“Bazı derslere karşı yeteneğimin (istidatımın) olmamasından %61.7” ; 2.“Verimli ders çalışma yöntemlerini bilmediğimden %58.3 ; 3.“Çalıştığım halde yapamadığımdan %51.7” ; 4. “Başaramayacağım derslere çalışmak istemediğimden %50.6” ; 5.”Bazı derslerde tekrar ve alıştırma yapılmadığından %49.0” çıkmıştır. Kız öğrencilerde ise başarısızlık nedenleri olarak ilk 5 madde şu şekilde çıkmıştır: 1.“Verimli ders çalışma yöntemlerini bilmediğimden %65.1 ; 2. “Çalıştığım halde yapamadığımdan %59.3” ; 3.“Bazı derslere karşı yeteneğimin olmamasından %55.2”; 4.”Başaramayacağım derslere çalışmak istemediğimden %50.1”; 5.“Sınavlarda çok heyecanlılığımdan %50.0” olarak çıkmıştır.

*Bu araştırma, 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılında Bingöl Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün (RAM) koordinasyonunda Bingöl'deki Ortaöğretim okullarında öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde yapılmıştır.

**Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, kasimtatlilioglu@gmail.com

Anahtar sözcükler: Ortaöğretim dönemi; okul iklimi; okul başarısızlığı; ergenlik; ilgi ve yetenek; birey merkezli eğitim; bireysel farklılık.

Çalışmanın Türü: Survey araştırma.

A RESEARCH TO DETERMINE THE REASONS OF STUDENTS' FAILURE AT THE SECONDARY SCHOOLS (A SAMPLE FROM BİNGÖL)

Abstract

School failure is defined as the gap between the real ability and school success of the student. There are various reasons affecting school failure. School failure results not only from the individual himself but also from his family, school and other environmental factors. An effective school is the one which aims to fulfill the educational needs of the school, individual and society at the highest level. Nowadays, traditional teaching methods, teacher centered and rote learning no longer respond to the needs of individuals and communities. Instead of these systems, student centered, applied, based on ability, needs, all development properties of students, research and project teaching programs have gained importance. Otherwise, many secondary students fail as a result of wrong education policies and leave their education. This situation causes a number of negatives outcomes like involving a crime at early ages.

This research was conducted, in 2012-2013 school year, through 652 girls and 332 boys, who failed at least 3 courses, from 9.10.11.and 12.classes in 13 secondary schools. Survey method was carried out in the research. Participants were conducted a 22 point questionnaire of "Reasons of Failure". Data acquired were transferred to Excel program, and then frequencies and percentages were found. Then, according to the results, a general order was set. Taken a general look at the results, the first 5 points of boy students regarding failure were set as: 1. "I haven't got talent for some courses %61.7" ; 2. "I don't know how to study effectively %58.3 ; 3. "I can't succeed though I try %51.7" ; 4. "I'm reluctant in some courses %50.6" ; 5."I fail due to insufficient repetitions and practices %49.0". For girl students the first 5 points were: 1." I don't know how to study effectively %65.1 ; 2. "I can't succeed though I try %59.3" ; 3." I haven't got talent for some courses %55.2" ; 4." I'm reluctant in some courses %50.1" ; 5."I'm pretty excited about the exams %50.0".

Key words: Secondary school; School climate; school failure; adolescence; interest and ability; individual- centured education; individual difference.

Type of study: Research survey.

1. GİRİŞ

Okul başarısızlığı; öğrencinin gerçek yeteneği ile okuldaki başarısı arasında görülen farklılık olarak tanımlanmaktadır. Okul başarısızlığına bireysel faktörlerin yanında, geleneksel anlayışa sahip olan öğretmen, anne-babanın bilinçsiz yaklaşımları, sınıf ve okul ortamı gibi değişik faktörler neden olabilmektedir. Ayrıca, uygulanan yanlış öğrenme programları ve sistemler, bireyin akademik öz-saygısını, öz-güvenini ve başarı duygusunu zedelemektedir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 39 Kasım – Aralık 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
<http://www.akademikbakis.org>

Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Amaçları incelendiğinde “*öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirme, birlikte iş görme alışkanlığı kazandırma, hayata hazırlama, kendilerini mutlu kılabacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak, bir meslek sahibi olmalarını sağlama, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir kişiliğe sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek*” amaçlanmıştır (MEB, 2006). Toplum olarak kalkınmak için; sağlıklı düşünen, soran, sorgulayan, araştıran, sorumluluk sahibi olma gibi birçok olumlu özelliklere sahip bireylerin yetişmesinin temeli önce ailede atılır. Daha sonra okul denen kurum bu özellikleri geliştirir. Ailenin, çocuğun sosyal uyum ve kişilik gelişiminde olduğu kadar, okul başarısı üzerinde de çok büyük rolü olduğu artık yadsınamaz bir gerçektir. Ailenin eğitsel ortamı, öğrencinin okulda öğrendiklerini pekiştirebilir ya da köreltebilir (Şimşek, 2003; Başaran, 1996). Bundan dolayı, ilköğretimden yüksek öğretime kadar kişisel, sosyal ve mesleki gelişim ihtiyaçlarının karşılanması, onların kişisel gelişim ve uyumlarına yardımcı olunması, büyük önem arz etmektedir (Deniz, 2002; Deniz, 2007; Deniz, 2010).

Okul başarısızlığının giderilmesinde ya da azaltılmasında Okul Rehberlik servislerinin kuşkusuz çok büyük fonksiyonu vardır. Uygulanan etkili rehberlik hizmetleri ile bu sorunlar büyük ölçüde çözüme kavuşacaktır. Rehberlik hizmetlerinin birinci ve en önemli işlevi, bireylere kendilerinde var olan potansiyelleri doğru değerlendirmelerine yardımcı olacak yaşantılar edinmelerini ve bu yaşantıların anlamı üzerinde düşünmelerini sağlayarak kendilerini tanımalarını; diğer ikinci işlevi ise, bireyleri seçeneklerden haberdar etmektir (Hamarta, 2010). Okulda sunulan rehberlik hizmetleri bir bütün olup birbirini tamamlamaktadır. Nihai (sonal) amaç “*bireyin kendini gerçekleştirme*”dir. (Yeşilyaprak, 2003). Eğitim örgütünün var oluş nedeni ve tek amacı eğitimin amaçlarına göre öğrencileri yetiştirmektir. Öğrencilerin yetiştirilmesi ise okulun eğitim programına göre olur. Bu yüzden okulu yönetmek demek aslında eğitim programı ve öğretimi yönetmek demektir (Başaran, 1993). MEB’in 17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği’nin 12. maddesinde, gelişimsel önleyici ve korucu hizmetlerin önemine vurgu yapmaktadır.

2. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim (lise) döneminde, öğrencilerin okul başarısızlığına neden olan faktörleri belirlemektir. Başarısızlıkta sorunların erken tespit edilmesi, yıl boyunca sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik rehberlik faaliyetlerinin planlanmasını ve buna yönelik çalışmaların yapılmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca, yaptığımız bu çalışma öğrencinin başarısızlığının kişisel, aile, sınıf ve okul ortamı, öğretmen, arkadaş ilişkileri vb sorunların hangilerinden kaynaklandığının tespit edilmesinde faydalı olacaktır. Diğer taraftan, yapılan bu araştırma, sınıf kademelerinin ve farklı okul türlerinin başarısızlık nedenleri hakkında da genel bilgiler verecektir. Okul sorunlarının zamanında tespiti ergenlik dönemindeki bireylerin işlevsellik kaybını ve öğrenme performansındaki zararı en aza indirecektir. Başarısızlık nedenleri tespit edilen öğrencilere, gerek sınıf öğretmeni ve gerek okul rehber öğretmeni tarafından destek verilmesini sağlayacaktır. Kişisel problemi olan öğrenciler danışmaya alınır ve aileleriyle de görüşülerek problemlerin giderilmesine çalışılır. Başarısızlık durumuna erken müdahale edilip, uygun çözümler bulunmazsa bu durum ilerde çok daha ciddi sorunlara yol açabileceği her zaman dikkate alınmalıdır.

Problem Cümlesi:

Bu araştırmada, “Ortaöğretim öğrencilerinin okul başarılarını olumsuz etkileyen faktörler nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

Alt Amaçlar:

- 1-Öğrenci başarısını etkileyen faktörler nelerdir?
- 2-Öğrenci başarısını etkileyen faktörlerin genelden özele sıralanması nasıldır?
- 3-Öğrencilerin başarıları sınıf düzeylerine göre değişmekte midir?
- 4-Öğrencilerin başarıları cinsiyete göre değişmekte midir?
- 5-Öğrencilerin başarıları okul türlerine göre değişmekte midir?

Araştırmanın Sınırlılıkları:

Bu araştırma;

- 1- 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılı, Bingöl ilinde öğrenimlerine devam eden ortaöğretim (lise) öğrencileri ile sınırlıdır.
- 2- 9.10. 11. ve 12. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- 3-“Başarısızlık Nedenleri Anketi” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile sınırlıdır.
- 4- Öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
- 5- Alınan örneklem grup ile sınırlıdır.
- 6- 13 adet Ortaöğretim okulu ile sınırlıdır.
- 7- 652 erkek öğrenci ve 332 kız öğrenci ile sınırlıdır.

3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1. Okul Başarısı ve Okul Başarısızlığı

Okul başarısını, öğrencinin beklentilerine, okulun ve derslerin özel hedeflerine ulaşılma düzeyi olarak ifade etmek mümkündür. Başarısızlık kavramı ise öğrencinin kapasitesi ile okul performansı arasındaki zıtlık olarak ifade edilmektedir. Okul başarısı ile hayat başarısı birbirinden bağımsız kavramlar değildir. Glasser (1999)’a göre, öğrenim hayatının herhangi bir aşamasında -ilköğretim, ortaöğretim, üniversite- başarısız olduğunda yaşamdaki başarı şansı oldukça azalmaktadır. Kasatura (1991)’nin okul döneminde başarılı olan öğrencilerin, ileride hayatta başarılı olup olmadıkları üzerine yaptığı araştırmada, okul başarılarını incelediği öğrenci grubunun bir kısmının 20 yıl sonraki hayat başarılarını, aile hayatı başarısı, sosyal hayat başarısı ve iş hayatı başarısı değişkenlerine göre karşılaştırmıştır. Buna göre 20 yıl önce okulda başarılı olan öğrencilerin, ileride hayat başarılarının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Dam (2008)’a göre de öğrencinin önceki eğitim basamaklarındaki başarı ya da başarısızlığı sonraki eğitim basamaklarını etkilemektedir.

3.2. Öğrencinin Okul Başarısını Etkileyen Faktörler

3.2.1. Bireysel Faktörler

Başarısızlıkta bireysel farklılıklar büyük önem taşır. Öğrencinin zekâ düzeyi, kişilik özellikleri, ilgileri, beklentileri, ihtiyaçları, istekleri, ön bilgileri, duygusal durumu, güdülenmesi, bedensel engeller, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, psikolojik durumu gibi kişisel özellikleri okul başarı veya başarısızlığının en önemli nedenleri arasında yer almaktadır (Balta, 2007).

3.2.2. Sınıf ve Okul Ortamı (İklim)

Öğrenciler günlük yaşamlarının yaklaşık yarısını okulda geçirmektedirler. Bu nedenle öğrencilerin davranışları ve başarıları üzerinde sınıfın, okulun, öğretmenlerin ve yönetimin önemli etkileri vardır.

. **Sınıf ortamı (sınıf iklimi):** Çağdaş sınıf, mükemmel bir öğrenmenin gelişmesine eğilim gösteren çarpıcı, rahat bir iklime sahip olabilmelidir. Sınıf ve okul ortamı sadece fiziki bir ortam olarak düşünülmemelidir; sınıfı oluşturan fiziksel düzenlemeler, oturma düzeni, psikolojik durumlar ve öğrencilerin duyuş ve değerlendirmelerini etkileyen sosyal ve kültürel öğelerinin etkileşiminin bir ürünüdür (Özden, 2004). Başarısız öğrenciyi, sınıf içinde aşağılamak ve dışlamak onu hiçbir şekilde başarıya yöneltmez. Tam tersine “başarısızlık kaygısı”nın pekişmesini sağlar (Artuksu, 2009).

. **Okul Ortamı:** Okul, öğretmenlerle öğrencilerin bir araya geldikleri bir öğrenme ve öğretme ortamıdır. Burada öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları ve toplumun eğitim istekleri karşılanır. Bu açıdan bakıldığında okulların temel işlevi aynıdır. Etkili okulun en önemli niteliği ise diğer okulların aksine eğitimsel etkililik düzeyinin yüksek olmasıdır. Bir okulun etkililik düzeyi ise öğrencilerin eğitimsel başarı düzeyleri ile ölçülür. Başka bir ifade ile okulun başarısı ve etkililiği öğrencilerin bilgi, beceri ve davranışlarındaki gelişim ile belirlenir (Burs & Howens, 1988; Ostroff ve Schimit; 1999; Purke, 1985; akt: Baştepe, 2009).

. **3.2.3. Eğitim yöneticisi (öğrenim lideri):** Eğitim yöneticisi, okulun varlık nedeninin “öğrencilerin yetişmesini sağlamak” olduğu bilincinde olmalıdır. Okul yöneticisi varlığını, okulun varlığına borçludur. Bu bağlamda, öğrenci başarısı sağlanmadığında, okul yöneticisinin “mevzuat bekçiliği” yapmasının da hiçbir anlamı yoktur. Günümüzde artık, “öğretim lideri” anlayışı popüler hale gelmiştir. Son yılların yetiştirme programlarında, eğitim yöneticisi yetiştirme yerine, eğitim liderinin yetiştirilmesi anlayışı ön plana çıkmıştır. Bu görüşe göre okul yöneticisinin asıl yerinin geniş makam odası değil, aksine, sınıf ve koridorlar olduğu görüşü benimsenmektedir. Buna göre, okul yöneticisinin asıl görevi, öğretim sürecine liderlik etmektir (Özden, 2005; Şişman, 2006; Çelik, 2002). Klasik okul yöneticisi olmak yerine öğretimsel lider olmayı tercih eden okul yöneticileri, öğretim zamanını dikkatli kullanarak, yüksek nitelikli iş gören ile sık sık karşılaşma fırsatları yaratarak, öğrencilerden beklentilerin ne olduğunu biçimlendiren kesin standartlar belirleyerek, akademik başarıyı ve verimli çabaları destekleyen bir ödül yapısı yaratarak öğrenci ve öğretmen tutumlarını etkileyebilirler. Eğitim yönetiminde iyi örnekler sergilenmesi, okul içi ve dışı dengelerin gözetilmesini ve çoklu bakış açısına sahip olmayı gerektirmektedir (Gümüşeli, 2001; Aslanargun, Bozkurt, 2012).

3.2.4. Öğretmen Faktörü: Ders içi etkinlikleri öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak düzenleyen, düşük yetenekteki öğrenciler için katılımcı yöntemler uygulayan, sınıf içinde karşılaşılan problemlerin çözümünde demokratik yaklaşım tarzını benimseyen ve öğretim ortamını ders araç ve materyalleriyle zenginleştiren öğretmenler öğrencilerin daha olumlu davranışlar sergilemelerini ve akademik başarılarının yükselmesine katkıda bulunmaktadır. Okul başarısızlığı gösteren bireyler, sorumluluk almaya yönlendirilmeli, teşvik edilmeli ve çabaları takdir edilmelidir.” (Yavuzer, 2001). Ortaöğretim döneminde öğretmenler öğrencilerin, “gelişim özelliklerini tanımalı, değişimlerine hazır olmalı, öğrencilerin kendini kabul etmelerine yardım etmeli, sağlıklı bir benlik kavramı kazanmalarını sağlamalı, sosyalleşmelerini desteklemeli, cinsel bilgi vermeli, öz-güven aşılamalı, iletişim becerilerini geliştirmeli, ilgi ve yeteneklerini geliştirici imkânlar sunmalı, iyi özdeşim modelleri sunmalı, işbirliği ve grup etkinliklerine önem vermeli, bilişsel ve ahlaki gelişimlerini desteklemeli, kendini ifade etmesine uygun ortamlar oluşturmalı, ana-baba eğitimine önem vermeli, uzmanlardan yardım almasını sağlamalı, öğrenciyi öğretim programı ile bütünleştirebilmeli, hedeflere yönelik çalışmalar sunmalı, etkileşim ve eğitim grupları oluşturmalı ve sosyal beceri eğitimine önem vermeli”dir (Yeşilyaprak, 2003).

3.2.5. Aile Ortamı

Çocuğun kişilik gelişiminde olduğu kadar okul başarısında da aile en önemli etkenlerden birisidir. Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen ailenin bireyin yaşamında vazgeçilmez bir yeri vardır. İnsan sağlığı ve mutluluğu için ihtiyaçların doyuma ulaşması gerekir. İhtiyaçların doyuma ulaştığı en doğal ortam ise ailedir. Bir ihtiyacın eksikliğinin hissedilmesi organizmanın değişik şekillerde dengesini bozmaktadır (Nazlı, 2009:18). Cüceoğlu (2006)’na göre de, çocuğun davranışlarını ve okul başarısını etkileyen nedenler arasında en önemlisi aile faktörüdür. Anne-babanın eğitim durumu, sosyo-ekonomik durumu, aile içi ilişkiler, boşanma, aile üyelerinden birinin ölümü, anne-babanın çocuğa karşı tutumları, anne-babanın okula karşı tutumları ve okul başarısı beklentileri, bireyin ders çalışma ortamı gibi hususlar okul başarısını etkilemektedir. Başarısızlık nedenleri üzerine yapılan bir başka araştırmada da öğrencilerin %42 gibi büyük bir çoğunluğu başarısızlıklarını aileden kaynaklanan nedenlere bağlamışlardır (Yavuzer, 2001; 2010; Erden, 2001; Kasatura, 1991; Elmacıoğlu; 1998; Artuksi, 2009; Dam, 2008).

4. YÖNTEM

Araştırmada, betimsel istatistik yöntemi kullanılmıştır. Betimsel istatistik, bir değişkene ilişkin sayısal verilerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına imkân sağlar (Öztürk, 2005:5). Sonuçlar, istatistiksel olarak analiz edilmiş ve sunumunda frekans, yüzdellik ve tablolardan yararlanılmıştır. Elde edilen sonuçlar anlamlandırılarak yorumlanmıştır.

4.1. Katılımcı

Bu araştırmada, katılımcıların tespitinde “oransız küme örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Burada, yansızlık kuralına göre, yeterli sayıda okul örnekleme alınır. Örnekleme alınan okullardaki tüm öğrenciler üzerinde araştırma yapılır. Alınan sonuçlar, buradaki öğrencilere genellenir (Karasar, 1994). Araştırma, Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı 13 ortaöğretim okulunda öğrenimlerine devam eden ve en az 3 desten başarısız olan 9.10.11.ve 12. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmaya, 652 erkek 332

kız olmak üzere toplam 984 öğrenciye uygulanmıştır. Çıkan sonuçlar daha sonra genellenmiştir.

4.2. İşlem

Katılımcılara, 22 maddelik “Başarısızlık Nedenleri Anketi” uygulanmıştır. Anket, öğrencilere Okul Rehberlik uzmanının koordinatörlünde, sınıf rehber öğretmenleri tarafından uygulanmıştır. Sınıf rehber öğretmenleri öğrencilere gerekli açıklamayı yaptıktan sonra anketleri öğrencilere dağıtmıştır. Öğrencilerden başarısızlıklarına neden olduklarını düşündükleri maddelerin karşısına “X” işareti koymalarını söylemiştir. Uygulamalar öğrencilerden toplandıktan sonra, elde edilen sonuçlar, anket değerlendirme formatına sınıf listesine göre çetelenmiştir. Her öğrencinin işaretlemiş olduğu soru maddeleri için öğrencinin adı-soyadı karşısına gelen soru maddelerinin karşısına gelen boşlukları “X” işareti ile işaretlenerek, aynı öğrencinin işaretlediği soru maddelerinin toplamı yine adı-soyadının karşısına gelen “Toplam” sütununa yazılmıştır. Sonuçlar, Excel programında değerlendirilmiştir. Her sorunun frekansları çıkarılır ve bu sonuçlar cevaplara göre yüzdeler (%) değerlere dönüştürülür. Bütün öğrenciler için aynı işlem yapıldıktan sonra, her soru maddesinin toplamı çizelgenin altındaki ”Toplam” bölümüne yazılır. Buradan, yüzdeleri, frekansları, tablo ve grafikleri çıkarılmıştır. Böylece hangi soruların daha önemli olduğu bulunur ve sonuçlar 13 ortaöğretim okulunda genellenir.

4.3. Veri Toplama Araçları

4.3.1. Başarısızlık Nedenleri Anketi: Bu anket Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim ve liselerde okul rehberlik servislerinin koordinatörlüğünde, sınıf rehber öğretmenleri tarafından, 1. sınıfta her yıl düzenli olarak uygulanmaktadır. Anket 22 maddeden oluşmaktadır. Yerine göre, bu maddeler daha da çoğaltılabilmektedir. Ancak, biz araştırmamızı 22 madde ile sınırladık.

4.3.2. Demografik veriler: Öğrencilerin okul türü, sınıf düzeyi, cinsiyet, anne-baba mesleği, anne-baba tutumu, gelir durumu, kardeş sayısı gibi özelliklerin yazılı olduğu ve önceden araştırmacı tarafından hazırlanmış olan kişisel formdur.

5. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma bulgularına ilişkin istatistiksel tablolar ve buna ilişkin yorumlar aşağıda verilmiştir:

Tablo 1: “Bazı derslere karşı yeteneğim olmadığından” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
1. Bazı derslere karşı yeteneğim olmadığından	9	368	207	225	144	61,1	69,6
	10	149	72	95	37	63,8	51,4
	11	120	47	75	21	62,5	44,7
	12	15	6	10	1	66,7	16,7
	Okul Toplamı	652	332	405	203	62,5	55,2

Yukarıda Tablo 1’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %62.5’i; kız öğrencilerin ise %55.2’si başarısızlık nedeni olarak “*Bazı derslere karşı yeteneğim olmadığından*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, uygulanan öğretim müfredatının öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate almadığı sonucuna ulaşabiliriz. Çağdaş eğitimde, bireysel farklılıklar önemli bir kavramdır. MEB (2003), 2552 sayılı Tebliğler Dergisi’nde Yönelme’nin ilkeleri ve amaçlarında, öğrencilerin kararını doğru ve gerçekçi verebilmesi yönünde rehberlik yapılması gerektiği, geleceği planlama ve geleceğe yönelik karar verme hakkına sahip olduğunun önemi vurgulanmaktadır. Öğrencinin ilgi ve yeteneklerine ve gelişim düzeylerine hitap etmeyen gereksiz bilgiler öğrencilerin öğrenmelerini engelleyerek, öğrencilerin benlik saygılarını zedelememeli ve erken yaşta öğrenilmiş çaresizlik duyguları oluşturmamalıdır.

Tablo 2: “Verimli ders çalışma yöntemlerini bilmediğimden“ maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
2. Verimli ders çalışma yöntemlerini bilmediğimden	9	368	207	205	147	55,7	71,0
	10	149	72	102	45	68,5	62,5
	11	120	47	61	29	50,8	61,7
	12	15	6	7	2	46,7	33,3
	Okul Toplamı	652	332	375	223	58,3	65,1

Yukarıda Tablo 2’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %58.3’ü; kız öğrencilerin ise %65.1’i başarısızlık nedeni olarak, “*Verimli ders çalışma yöntemlerini bilmediğimden*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu oran, kız öğrencilerde erkek öğrencilerde daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca, bu madde, kız öğrencilerde 1. sırada tercih edilmiştir. Okul rehberlik servisi tarafından, verimli ders çalışma yöntem ve teknikleri hakkında bilgi verilmelidir. Carnegie (2004), iyi çalışma alışkanlığı olarak, “hemen çözülmesi gereken sorunların öncelikle çözülmesi, işleri önemlerine göre sıralamayı ve karar verebilecek yetenekteyse kararları ertelememeyi ve organize etmeyi bilmeyi” görmektedir.

Tablo 3: “Çalıştığım halde başaramadığımdan” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
3. Çalıştığım halde başaramadığımdan	9	368	207	211	136	57,3	65,7
	10	149	72	71	44	47,7	61,1
	11	120	47	60	24	50,0	51,1
	12	15	6	7	4	46,7	66,7
	Okul Toplamı	652	332	349	208	51,7	59,3

Yukarıda Tablo 3’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %51.7’si; kız öğrencilerin ise %59.3’ü başarısızlık nedeni olarak, “*Çalıştığım halde başaramadığımdan*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu maddede kız öğrencilerin oranı erkek öğrencilere göre biraz yüksek çıkmıştır.

Bu sonuçlara göre, öğrencilere ders çalışma teknikleri hakkında bilgi verilmesi, düzenli seminerler düzenlenmesi ve bireysel görüşme gibi faaliyetlerin yapılması gerekliliğini göstermektedir.

Tablo 4: “Başaramayacağım derslere çalışmak istemeyişimden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
4. Başaramayacağım derslere çalışmak istemeyişimden	9	368	207	162	102	44,0	49,3
	10	149	72	76	33	51,0	45,8
	11	120	47	68	26	56,7	55,3
	12	15	6	5	2	33,3	33,3
	Okul Toplamı	652	332	311	163	50,6	50,1

Yukarıda Tablo 4’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %50.6’sı; kız öğrencilerin ise %50.1’i başarısızlık nedeni olarak, “Başaramayacağım derslere çalışmak istemeyişimden” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuç, kız ve erkeklerde aynı oranda çıkmıştır. Buradan hareketle, öğrencilerin bazı derslere karşı öz-güven kaybına uğradıkları ve kendilerini bu derslerden uzaklaştırdıklarını göstermektedir. Bireysel Rehberlik çalışmaları ve aile görüşmeleri yapılması yararlı olacaktır.

Tablo 5: “Bazı derslerde yeterince alıştırma ve tekrar yapılmadığından” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
5. Bazı derslerde yeterince alıştırma ve tekrar yapılmadığından	9	368	207	168	92	45,7	44,4
	10	149	72	84	28	56,4	38,9
	11	120	47	54	13	45,0	27,7
	12	15	6	5	1	33,3	16,7
	Okul Toplamı	652	332	311	134	49,0	37,0

Yukarıda Tablo 5’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %49.0’ı; kız öğrencilerin ise %37.0’ı başarısızlık nedeni olarak, “Bazı derslerde yeterince alıştırma ve tekrar yapılmadığından” maddesini tercih etmişlerdir. Erkek öğrencilerin oranı, kız öğrencilerden daha yüksektir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin ders içerisinde yeterince alıştırma yapmadıkları ve uygulamalara yer vermedikleri anlaşılmaktadır. “Yaptığımızı öğreniriz” diyen John Dewey, “yaptığımı bilirim diyen “Konfüçyüs”den ve “ortam mesajdır” diyen, Marshall McLuhan’dan çıkışla eğitimin pratiği, alanların kendi diliyle gerçekleştirilirken yaratıcılık bağlamında diğer disiplinlerle de ilişki kurulması sağlanmalıdır.

Tablo6:“Anlayamadığım konularda öğretmenlerime soru sormaktan çekindiğimden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
6. Sınıfta öğrendiklerimi kısa süre sonra unuttuğumdan	9	368	207	187	107	50,8	51,7
	10	149	72	73	29	49,0	40,3
	11	120	47	46	17	38,3	36,2
	12	15	6	6	2	40,0	33,3
	Okul Toplamı	652	332	312	155	46,0	42,7

Yukarıda Tablo 6’da görüldüğü gibi, okul genelinde araştırmaya katılan öğrencilerden erkeklerin %46.0’ı; kız öğrencilerin ise %42.7’si “başarısızlık nedeni olarak “*Sınıfta öğrendiklerimi kısa sürede unuttuğumdan*” maddesini işaretlemişlerdir. Bu sonuçlar dikkate alındığında, halen öğrenci merkezli bir eğitim uygulanmadığını, geleneksel öğretmen merkezli ve ezberci eğitimin devam ettiğini söyleyebiliriz. Birey merkezli eğitim burada yararlı olacaktır.

Tablo 7: “Ders programında zor derslerin üst üste gelmesinden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
7. Ders programında zor derslerin üst üste gelmesinden	9	368	207	188	67	51,1	32,4
	10	149	72	61	28	40,9	38,9
	11	120	47	49	14	40,8	29,8
	12	15	6	6	0	40,0	0,0
	Okul Toplamı	652	332	304	109	44,3	33,7

Yukarıda Tablo 7’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin % 43.3’ü; kız öğrencilerin ise %33.7’si başarısızlık nedeni olarak, “*Ders programında zor derslerin üst üste gelmesinden*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, okul idarecilerinin program hazırlamada yeterince bilgi sahibi olmadıklarını söyleyebiliriz. Arka arkaya sayısal derslerin konması elbette öğrencilerde can sıkıntısına ve dikkat dağınıklığına neden olacaktır. Arada bir sözel ders veya resim, müzik gibi derslerin konması bu sorunu büyük ölçüde azaltacaktır. Bu konuda okul idarecileri, okulun haftalık ders programını hazırlarken üniversitelerin eğitim programcılarından istifade edebilirler.

Tablo 8: “Sınavlarda zor soru sorulduğundan” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
8. Sınavlarda zor soru sorulduğundan	9	368	207	182	79	49,5	38,2
	10	149	72	67	35	45,0	48,6
	11	120	47	46	12	38,3	25,5
	12	15	6	10	1	66,7	16,7
	Okul Toplamı	652	332	305	127	44,3	37,4

Yukarıda Tablo 8’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %44.3’ü; kız öğrencilerin ise %37.4’ü başarısızlık nedeni olarak, “*Sınavlarda zor soru sorulduğundan*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, öğrencilerde bilgi kalıcı olmadığından, öğrendiklerini çabuk unutmakta, sınavda bilgiyi hatırlayamadığından, sınav sorularını zor olarak algılamaktadır. Sınav sorularının seçiminde öğrenci performansından maksimum verim alma amacının öne çıkartılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 9: “Ailemin sürekli ders çalış demesinden bıktığımdan” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
9. Ailemin sürekli ders çalış demesinden bıktığımdan	9	368	207	152	63	41,3	30,4
	10	149	72	59	28	39,6	38,9
	11	120	47	45	13	37,5	27,7
	12	15	6	5	1	33,3	16,7
	Okul Toplamı	652	332	261	105	39,5	32,3

Yukarıda Tablo 9’da görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %39.5’i; kız öğrencilerin ise %32.3’ü başarısızlık nedeni olarak, “*Ailemin sürekli ders çalış demesinden bıktığımdan*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuçlara göre, ailelerin erkek öğrencilere bu ifadeyi daha fazla kullandığı görülmektedir. Bu sonuca göre, evde ebeveyn çocuk ilişkisinin sağlıklı kurulamadığını söyleyebiliriz. Ebeveynlerin çocuklarına sürekli ders çalış demesi öğrencilerde bıkkınlık oluşturmaktadır. Aileler bu durumda, çok konuşmak yerine, davranışları ile örnek olmaları daha faydalı olacaktır.

Tablo 10: “Anlayamadığım konularda öğretmenlerime soru sormaktan çekindiğimden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
10. Anlayamadığım konularda öğretmenlerime soru sormaktan çekindiğimden	9	368	207	127	103	34,5	49,8
	10	149	72	59	27	39,6	37,5
	11	120	47	36	16	30,0	34,0
	12	15	6	1	2	6,7	33,3
	Okul Toplamı	652	332	223	148	34,7	40,4

Yukarıda Tablo 10’da görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %34.7’si; kız öğrencilerin ise %40.4’ü başarısızlık nedeni olarak, “*Anlayamadığım konularda öğretmenlerime soru sormaktan çekindiğimden*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuç, kız öğrencilerde daha yüksek çıkmıştır. Bu durumu, kız öğrencilerin çekingenliği ile açıklayabiliriz. Sınıf yöneticisi olarak öğretmen, sınıf ortamını (sınıf atmosferinin) öğrencilerin kendilerini rahat bir şekilde ifade etmeleri için teşvik edici ve cesaretlendirici bir şekilde düzenlemelidir. Öğrenci kendini güvende hissederse, istenilen öğrenme gerçekleşir.

Tablo 11: “Sınavlarda çok heyecanlığmdan ” maddesine İlişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
11. Sınavlarda çok heyecanlığmdan	9	368	207	136	101	37,0	48,8
	10	149	72	47	33	31,5	45,8
	11	120	47	35	26	29,2	55,3
	12	15	6	4	4	26,7	66,7
	Okul Toplamı	652	332	222	164	32,6	50,0

Yukarıda Tablo 11’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %32.6’sı; kız öğrencilerin ise %50.0’ı başarısızlık nedeni olarak, “*Sınavlarda çok heyecanlığmdan*” maddesini tercih etmişlerdir. Kız öğrencilerde bu durum, erkek öğrencilere göre bir hayli yüksek çıkmıştır. Bu durumu kız öğrencilerin psikolojik ve duygusal durumları ile açıklayabiliriz. Bu sonuçlara göre, öğrencilerin heyecanla başa çıkma ve heyecanı yenme konusunda yeterince bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşabiliriz. Bu oran sınav kaygısını önlemeye yönelik seminer, bireysel görüşmeler, grup rehberliği vb. çalışmaların yapılması gerektiğini göstermektedir. Kız öğrencilerin oranının erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmasının nedenini, psikolojik ve biyolojik nedenlerle açıklayabiliriz.

Tablo 12: “Ön bilgilerimin yetersiz oluşundan” maddesine ilişki bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
12. Ön bilgilerimin yetersiz oluşundan	9	368	207	69	57	18,8	27,5
	10	149	72	56	30	37,6	41,7
	11	120	47	30	16	25,0	34,0
	12	15	6	8	0	53,3	0,0
	Okul Toplamı	613	302	151	91	27,1	34,4

Yukarıda Tablo 12’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %27.1’i; kız öğrencilerin ise %34.4’ü başarısızlık nedeni olarak, “*Ön bilgilerimin yetersiz oluşundan*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuçlar öğrencilerin ön (temel) bilgilerinin yetersiz olması, hazır bulunmuşluk (hazır oluş) düzeylerinin eksik olduğunu göstermektedir. Kız öğrencilerin oranı erkek öğrencilere göre biraz daha yüksek çıkmıştır. Öğretmenlerin, konuya geçmeden önce, öğrencilerin ön bilgilerini yoklamaları yararlı olacak ve öğrencilerin dikkatini derse ve konuya vermelerinde faydalı olacaktır.

Tablo 13: “Öğretmenlerimden gerekli ilgiyi göremediğmden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
13. Öğretmenlerimden gerekli ilgiyi göremediğmden	9	368	207	75	44	20,4	21,3
	10	149	72	46	22	30,9	30,6
	11	120	47	33	14	27,5	29,8
	12	15	6	5	0	33,3	0,0
	Okul Toplamı	652	332	159	94	26,3	27,2

Yukarıda Tablo 13’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %26.3’ü; kız öğrencilerin ise %27.2’si başarısızlık nedeni olarak, “*Öğretmenlerimden gerekli ilgiyi göremediğimden*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuç, kız ve erkeklerde yakın oranda çıkmıştır. Kız öğrenciler lehine sonucun biraz yüksek çıkması, kızların daha çok ilgi görmek istediğini şeklinde açıklayabiliriz. Hümanist (insancıl) psikoloji anlayışına göre çağdaş bir öğretmende bulunması gereken 3 önemli nitelik, ”koşulsuz kabul, empati ve saygınlık”dır. Öğretmen, öğrencisi ile yakından ilgilenmeli, ona güven ve cesaret vermeli, hatalarına karşı hoş görülü olmalı, ona rehberlik yapmalıdır. Goleman (2004)’a göre, empatinin kökeni öz-bilinçtir. Ona göre, duygularımıza ne kadar açıksak, hisleri okumayı da o kadar iyi beceririz.

Tablo 14: “Sınıfımızın kalabalık olmasından” maddesine ilişki bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
14. Sınıfımızın kalabalık olmasından	9	368	207	122	76	33,2	36,7
	10	149	72	41	15	27,5	20,8
	11	120	47	18	5	15,0	10,6
	12	15	6	2	1	13,3	16,7
	Okul Toplamı	652	332	183	97	25,2	22,7

Yukarıda Tablo 14’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %25.2’si; kız öğrencilerin ise %22.7’si başarısızlık nedeni olarak, “*Sınıfımızın kalabalık olmasından*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, okullarımızın temel sorunlarından birisi olan, kalabalık sınıflar başarıyı olumsuz etkilemektedir. İdealler sınıflar ortalama 24 kişilik sınıflardır.

Tablo 15: “Bu okulu sevmediğimden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
15. Bu okulu sevmediğimden	9	368	207	59	21	16,0	10,1
	10	149	72	34	22	22,8	30,6
	11	120	47	43	11	35,8	23,4
	12	15	6	5	0	33,3	0,0
	Okul Toplamı	652	332	141	54	24,9	21,4

Yukarıda Tablo 15’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %24.9’u; kız öğrencilerin ise %21.4’i başarısızlık nedeni olarak, “*Bu okulu sevmediğimden*” maddesini tercih etmişlerdir. Okuduğu okulu sevmeyen öğrenciler, ¼’lük bir oranı oluşturmaktadır. Bu sonuca göre, okulların öğrenciler için yeterince cazibe merkezi olmadığını söyleyebiliriz. Bunun için, okullar eğitsel, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri ile öğrenciler için cazibeli hale getirilmeli ve albenileri artırılmalıdır. E. Fromm’a göre, yaşam sevgisinin içinde yaratıcılık vardır. Bu yüzden okullar yaşam merkezi haline getirilmelidir.

Tablo 16: “Kimseye açamadığım sorunlarım yüzünden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
16. Kimseye açamadığım sorunlarım yüzünden	9	368	207	75	54	20,4	26,1
	10	149	72	42	18	28,2	25,0
	11	120	47	28	15	23,3	31,9
	12	15	6	4	0	26,7	0,0
	Okul Toplamı	652	332	148	87	24,0	27,7

Yukarıda Tablo 16’da görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %24.0’ı; kız öğrencilerin ise %27.7’si başarısızlık nedeni olarak, “*Kimseye açamadığım sorunlarım yüzünden*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, öğrenciler sorunlarını paylaşabilecekleri ve anlatabilecekleri ve kendilerini dinleyebilecek güvenilir birilerini bulamamaktan yakınmaktadır. Okul rehberlik servislerine burada çok iş düşmektedir. Kız öğrencilerde bu durum, erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu oran rehberlik faaliyetlerinde bireysel psikolojik danışmaya öğrencilerin teşvik edilmesi ve bu çalışmaların yaygınlaştırılması ihtiyacını göstermektedir. Yaşamın her döneminde farklı sorunlar olduğundan dolayı, bireye büyüme ve gelişme süreci içerisinde farklı gelişim alanlarındaki temel ihtiyaçlarını karşılaması ve bu alanlarda döneme özgü gelişim görevlerini yerine getirebilmesi ve gerçekleştirebilmesi için profesyonel düzeyde hizmet sunulmalıdır (Yeşilyaprak, 2007).

Tablo 17: “Öğretmenlerin dersi monoton (sıkıcı) anlatmalarından” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
17. Öğretmenlerin dersleri monoton (tekdüze-sıkıcı) anlatmalarından	9	368	207	64	34	17,4	16,4
	10	149	72	41	14	27,5	19,4
	11	120	47	32	7	26,7	14,9
	12	15	6	6	0	40,0	0,0
	Okul Toplamı	652	332	143	55	23,9	16,9

Yukarıda Tablo 17’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %23.9’u; kız öğrencilerin ise %16.9’u başarısızlık nedeni olarak, “*Öğretmenlerin dersleri monoton (sıkıcı) anlatmalarından*” dolayı başarısızlık maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, bazı öğretmenlerin klasik ve geleneksel ders anlatma yöntemi ile ders işlediklerini söyleyebiliriz. Öğretim programlarında, bireyin özelliklerine, dersin ve öğretilen konunun niteliklerine göre yöntem ve teknik seçilmesi ve kullanılması ve birey merkezli öğrenmeye ağırlık verilmesi gerekiyor.

Tablo 18: “Bana ait bir çalışma odamın olmayışından” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
18.Bana ait bir çalışma odamın olmayışından	9	368	207	65	36	17,7	17,4
	10	149	72	30	13	20,1	18,1
	11	120	47	17	13	14,2	27,7
	12	15	6	4	1	26,7	16,7
	Okul Toplamı	652	332	116	63	17,3	21,0

Yukarıda Tablo 18’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %17.3’ü; kız öğrencilerin ise %21.0’ı başarısızlık nedeni olarak, “Bana ait bir çalışma odamın olmayışından” maddesini tercih etmişlerdir. Bu durum, kız öğrencilerde erkek öğrencilere nazaran daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuca göre, öğrencilerin kendine özgü bir çalışma odasının olmaması, ailelerin çocukların rahat ders çalışabilecekleri ortamı hazırlamadıkları göstermektedir. Birçok evde tek bir oda, tüm aile bireylerinin ortak yaşam alanını oluşturmaktadır.

Tablo 19: “Okul dışında başka bir işte çalıştığım” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
19. Okul dışında başka bir işte çalıştığım	9	368	207	39	10	10,6	4,8
	10	149	72	15	3	10,1	4,2
	11	121	46	17	1	14,0	2,2
	12	15	6	3	1	20,0	16,7
	Okul Toplamı	652	332	72	16	11,6	3,7

Yukarıda Tablo 19’da görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %11.6’sı; kız öğrencilerin ise %3.7’si başarısızlık nedeni olarak, “Okul dışında başka bir işte çalıştığım” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuç erkek öğrencilerin oranının, kız öğrencilerin 4 katı olduğunu göstermektedir. Bu dönemde aileler erkek çocuklarını evin bütçesine katkıda bulunsun düşüncesi ile okul dışı işlerde çalıştırmaktadırlar.

Tablo 20: “Ailemden ayrı oluşum yüzünden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
20. Ailemden ayrı oluşum yüzünden	9	368	207	29	9	7,9	4,3
	10	149	72	21	7	14,1	9,7
	11	120	47	15	5	12,5	10,6
	12	15	6	2	0	13,3	0,0
	Okul Toplamı	652	332	67	21	11,5	8,2

Yukarıda Tablo 20’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %11.5’i; kız öğrencilerin ise %8.2’si başarısızlık nedeni olarak, “*Ailemden ayrı oluşum yüzünden*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, parçalanmış, dağılmış veya boşanmış ebeveynler, çocukların okul başarısını da olumsuz etkilemektedir. Karı-koca, ayrılışlar bile, çocuklarını asla birbirilerine karşı intikam aracı olarak kullanmamalıdır. Bireyin çeşitli sebeplerle anne babasından ayrı kalması sonucunda çocuklarda ruhsal bozukluklar, çevreye uyumda, öğrenmede ve kurallara riayet etmede zorluk çektikleri görülmektedir (Rousseau, 1961). Araştırma sonuçlarına göre, ana babası boşanmış bir çocuğun, ileriki yıllarda içe kapanık olma ihtimali daha yüksektir (Morgan, 1989).

Tablo 21: “Ailedeki huzursuzluk yüzünden” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
21. Ailedeki huzursuzluk yüzünden	9	368	208	32	24	8,7	11,5
	10	149	72	16	8	10,7	11,1
	11	120	47	13	7	10,8	14,9
	12	15	6	2	2	13,3	33,3
	Okul Toplamı	652	337	63	41	10,1	12,5

Yukarıda Tablo 21’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %10.1’i; kız öğrencilerin ise %12.5’i başarısızlık nedeni olarak, “*Ailedeki huzursuzluk yüzünden*” maddesini tercih etmişlerdir. Bu sonuca göre, kız öğrencilerin oranının erkek öğrencilerden biraz yüksek çıkması psikolojik ve duygusal nedenlerle açıklanabilir. Ayrıca, bu durum aile içi sorunların olduğunu göstermektedir. Demokratik ana-baba, birbirine saygı duyan ve çocuklarını seven ve benimseyen çağdaş ailedir. Sorunlar anlaşarak, konuşarak çözümlenir (Köknel, 1981). Kasatura (1991)’nın yaptığı araştırmada, başarısız öğrencilerin büyük çoğunluğu, başarısızlık nedenleri olarak ilk sırada aileyi koymuşlardır. Bunun en büyük gerekçesi olarak da anne-babanın sinirli ve öfkeli mizaçları nedeniyle evde huzurlu ortamın olmamasını göstermişlerdir.

Tablo 22: “Sağlığımın bozuk olmasından ” maddesine ilişkin bulgular ve yorumlar

Problem Maddeleri	Sınıflar	Genel Sayı		Evet Sayısı		Evet %	
		E	K	E	K	E	K
22. Sağlığımın bozuk olmasından	9	368	207	34	6	9,2	2,9
	10	149	72	13	6	8,7	8,3
	11	120	47	5	7	4,2	14,9
	12	15	6	3	0	20,0	0,0
	Okul Toplamı	652	332	55	19	7,4	8,7

Yukarıda Tablo 22’de görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin %7.4’ü; kız öğrencilerin ise %8.7’si başarısızlık nedeni olarak, “*Sağlığımın bozuk olmasından*” dolayı maddesini tercih etmişlerdir. Her iki cinsiyette de sonuçlar benzer çıkmıştır. Kız öğrencilerde bu durumun erkek öğrencilere göre biraz daha fazla çıkması, ergenlik döneminde kız öğrenciler, fiziksel

(bedensel) görünümüne erkeklere nazaran daha fazla duyarlılık göstermektedirler. Araştırmalar, sağlıklı tutumlar içeren bir yaşam tarzının, birçok sağlık problemini önlediğini, buna karşın sağlıksız yaşam tarzının benlik saygısının azalması, depresyon, kalp, kanser hastalıkları, anksiyetenin artması gibi bir çok fiziksel ve ruhsal bozukluklara yol açtığı görülmektedir (Clark ve Hovanitz, 1989; Jampol, 1989; Cheng ve Lam, 1997; Akt: Doğan, 2008).

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapmış olduğumuz araştırma bulguları göstermektedir ki, okul başarısızlığında birçok faktör belirleyici olmaktadır. Bunun için, eğitim süreci içerisinde rehberlik hizmetlerinden beklenen en önemli işlev, öğrencilerin ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda, aynı zamanda ülkenin ihtiyaç ve koşulları da dikkate alınarak, üst öğrenime ve iş alanlarına yönlendirilmesi doğrultusunda yardımcı olmaktır (Kuzgun, 1991; Kuzgun, 2006; Bakırcıoğlu, 1994; Kepçeoğlu, 1997). Günümüzün modern eğitim anlayışı öğrencilerin yalnızca bilişsel gelişimine yönelik olmayıp, onların bedensel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişimini de hedeflemektedir. Bir insanın toplum yaşamında işlevlerini gereğince yerine getirebilmesi, başarılı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi ancak sağlıklı bir kişilik gelişimi ile olanaklıdır. Bu temelin en önemli yapı taşları ise “*sevgi, ilgi ve güven*”dir. Bunların var olduğu bir ortamda yetişen bir çocuğun başarılı ve yetişkin bir birey olarak toplumda yer alma olasılığı yüksektir (Düzgün, 2006). Başarılı öğrenme % 50 moral duruma (güdülenme, ilgi, istek, ihtiyaç vs), % 50 ise teknik yeterliliğe (öğrenmeyi öğrenmeye) bağlı olduğundan (Sekman, 2008) bu faktörler sınıf ve okul ortamında dikkate alınmalıdır. (Bhala, 2012)’ya göre, ideal başarı insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak durumunda ve insanların kendine olan benlik saygısını arttırmalıdır.

Diğer taraftan okul-aile işbirliğinin etkili bir biçimde sürdürülmesi bireyin okul başarısı ve kişilik gelişimi açısından pozitif sonuçlar doğuracaktır. Çocukların ayrılık veya boşanmaya bağlı doğal tepkileri saldırganlık ve okul başarısızlığı olduğundan, çocukların bu duyguları ile başa çıkmak için ebeveynler düzenli olarak öğretmenlerle iletişim halinde olmalıdır (Debgici & Ekmekçi, 2012). Öğretmenler, sınıfta çoklu zekâ kuramından yola çıkarak; çocuğun pek çok zekâ türünden en az birisine sahip olduğunun bilincinde olmalı ve öğrenciyi tek bir zekâ türünden değerlendirilmeye tabi tutmamalıdır. Okullarda rehberlik hizmetlerine yer verilmeli, zaman zaman yapılan testlerle, öğretmen gözlemleriyle ve ailelerle yapılan görüşmeler sonucunda öğrencinin başarısız olmasına neden olan etkenler araştırılmalıdır. DAM (2008)’ın 284 öğrenci yaptığı araştırmaya göre, araştırma sonucunda ailenin çocuğun okul başarısını etkilediği; ailevi sorunları olan öğrencilerin okul başarılarının, ailevi bir sorunu olmayan ve ailesinden destek gören öğrencilerin okul başarılarından daha düşük olduğu sonucunu elde etmiştir. Gümüş & Kurt & Ermurat & Örbay (2011)’ın “*ana-baba tutumu ve okul başarısına etkisi*” konusunda yapılan araştırma için, 150 öğrenci seçilmiş ve bu öğrencilere 49 sorulu bir anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarından öğrencilerin yüzde 80’inin ailenin eğitim üzerine etkisi olduğunu, geriye kalan yüzde 20’sinin ise ailelerin eğitim üzerine etkisiz olduklarını belirtmişlerdir. Demokratik aile yapısının ve demokratik ebeveyn tutumunun bireyin özerklik (otonom) duygularının gelişmesinde olumlu sonuçlar doğurduğu değişik araştırmalarla ortaya konmuştur. Özerkliğin gelişimi ile yakından ilişkili bir diğer etmen de ebeveynlerin ergen çocuklarına karşı uyguladıkları sıkı kontrolün ve denetimin düzeyidir. Bu alanda yapılan araştırma sonuçlarına göre, ergenler üzerinde

uygulanan sıkı kontrol ve sert disiplinin ergenlerin davranışsal ve duygusal özerkliğinin gelişmesine engel teşkil ettiği sonuçları elde edilmiştir (Quintana, Lapsley; 1990; akt. Musaağaoğlu, Güre, 2005). Tatlılıoğlu & Avcı (2012)'nin “İlköğretim Öğrencilerinin Okul Başarılarını Etkileyen Nedenlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma (Bingöl Örneği)” adlı araştırmasında da öğrenci başarısını etkileyen faktörlere baktığımızda çıkan sonuçlar, ortaöğretim öğrencileri üzerine yaptığımız bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

7. ÖNERİLER

-Ders içerikleri ve müfredat bireylerin bilişsel (cognitive) gelişimlerine uygun olmalı ve öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ve gelişim düzeylerini dikkate almalıdır.

-Okullar bir yaşam merkezi haline getirilmelidir. Spor salonları vb kurulmalıdır.

-MEB'in öğretmen yetiştirme politikası gözden geçirilmelidir.

-Öğrencilere, verimli ders çalışma yöntem ve teknikleri hakkında bilgi verilmelidir.

-Öğrenciler planlı çalışma alışkanlığı kazanmalıdır, dersten sonra mutlaka bir tekrar yapmalıdır.

-Öğrenciler, heyecanlarını yenmek için sorumluluk almaktan söz almaktan ve çekinmemelidir.

-Öğrencinin evde öğrencinin rahat edebileceği uygun bir fiziksel ortam hazırlanmalıdır.

-Boşanmış aileler, kesinlikle çocuklarını birbirine karşı intikam aracı olarak kullanmamalıdır.

-Ebeveynler ve öğretmenler, bireyin gelişim dönemleri ve gelişim özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalı ve gerektiğinde uzman yardımı almalıdırlar.

-Eğitim yöneticisi, okul ders planının hazırlanmasında, üniversitelerin program geliştirme uzmanlarından yararlanmalıdır.

-Eğitim yöneticisi, okul rehberlik servisinin daha etkin çalışması için, rehberlik servisleri ile okulun ihtiyaçları doğrultusunda ortak projeler geliştirmelidirler.

-Öğretmenler, ders işlemede, yapılandırmacı yöntemi, yaparak yaşayarak öğrenme ilkesini ve dikkate almalıdırlar, öğrenci merkezli ve Hümanist eğitim anlayışını bir eğitim anlayışını hayat geçirmeliler.

-Öğretmenler, öğrencilerin öz-saygı, öz-güven ve cesaretlerini geliştirici çalışmalar yapmalı, onları soru sormaya, sorumluluk almaya ve tartışmaya cesaretlendirmelidirler.

-Öğretmenler, öğrencilerin duygularını anlatmalarına uygun sınıf ortamı (atmosferi) oluşturmalı, olumsuz cümle yapılarından kaçınmalı, göz teması kurmalı, uygun olduğunda kişiye dokunmalı, ismiyle hitap etmeli, konuşurken başka şeylerle uğraşmamalıdır (Tatlılıoğlu, 1999).

KAYNAKÇA

- ARTUKSİ, Eda (15.10.2009). *Okul Başarısızlığı*, Erişim Tarihi: 30.08.2012, <http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/37-4/123-okul-basarisizligi.html>.
- ASLANARGUN, Engin & BOZKURT, Sinan (2012). *Okul Müdürlerinin Okul Yönetiminde Karşılaştığı Sorunlar*. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11 (2), 349-368.
- BAKIRCIOĞLU, R. (1982). *Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Rehberlik*. Ankara: Bakırcıoğlu Yayınları.
- BALTA, Nuri (9 Ocak 2007). *Öğrenciler Niçin Başarısız Olur?*, Erişim Tarihi: 29.08.2012. <http://www.fizikogretmeni.com/ogrenciler-nicin-basarisiz-olur>.
- BAŞARAN, İ. Ethem (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Yargıcı Matbabası.
- BAŞARAN, İ.Ethem (1993). *Türk Eğitim Sistemi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- BAŞTEPE, İsmail (2009). *Etkili Okulun Eğitim-Öğretim Süreci ve Ortamı Boyutlarının Nitelikleri*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 8 (29), 76-83.
- BHALA, Prem P. (2012). *7 Adımda Başarı*. İstanbul: Arunas Yayıncılık.
- CARNEİGE, Dale (2004). *İşten Ve Yaşamdan Zevk Almanın Yolları*. (Çev: Gülsen Şensoy). Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.
- CÜCEOĞLU, Doğan (2006). *Başarıya Götüren Aile. Sınav Döneminde Ana Babalık*. (1. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÇELİK, Vehbi (2002). *Eğitim Yönetici Yetiştirme Programına Yön Veren Temel Eğilimler*. 21. yy. Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi Sempozyumu, 16-17 Mayıs 2002. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları.
- DAM, Hasan (2008). *Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü*. Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7 (14), 75-99.
- DEBGİCİ, Alaaddin & EKMEKÇİ, Serkan (2012). *Boşanma ve Çocuk. Boşanmanın Okul Başarısına Etkileri*. Ankara: Hermes Ofset basım Tanıtım Ltd. Şti.
- DENİZ, M. Engin (2002). *Ergenlik Çağı Sosyal İlişkileri*. Eğitime Yeni Bakışlar 1. (Editör: A. Murat Sünbül). (1.Baskı). Ankara: Mikro Yayıncılık, 291-300.
- DENİZ, M. Engin (2007). *Eğitim Psikolojisinin İçeriği*. (Editör. M. Engin Deniz). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık, 2-22.
- DENİZ, M. Engin (2010). *Kişisel Rehberlik*. (Editör. M. Engin Deniz). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık, 117-137.
- DOĞAN, Türkan (2008). *Psikolojik Belirtilerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek ve İyilik Hali*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2, 30.

- DÜZGÜN, Şükran (2006). *Eğitim Sürecinde Ana Babaların Çocuklarına Olan Etkileri*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (2), 225-238.
- ELMACIOĞLU, Tuncer (1998). *Başarıda Aile Faktörü*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- ERDEN, Münire (2001). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- GLASSER, William (1999). *Başarısızlığın Olmadığı Okul*. (Çev.: Kıvılcım Teksöz). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- GOLEMAN, Daniel (2004). *Duygusal Zeka: Neden IQ'dan daha önemlidir?* (Çeviren: Banu Seçkin Yüksel). Varlık Yayınları. İstanbul.
- GÜMÜŞ, İbrahim & KURT, Murat & ERMURAT, D. Güney & ÖRBAY, E. Feyet (2011). *Anne-Baba Tutumu ve Okul Başarısına Etkisi*. Ekev Akademi Dergisi, sayı: 47.
- GÜMÜŞELİ, İ. A (2001). *Çağdaş Okul Müdürlerinin Liderlik Alanları*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, S: 28, 531-548.
- HAMARTA, Erdal (2010). *Eğitsel Rehberlik*. (Editör: M. Engin Deniz). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık, 157-180.
- KARASAR, Niyazi (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi; Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (6. Basım). Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- KASATURA, İlhan (1991). *Okul Başarısından Hayat Başarısına*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- KEPÇEOĞLU, Muharrem (1997). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Başak Ofset Matbaacılık.
- KUZGUN, Yıldız (1991). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- KUZGUN, Yıldız (2006). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- KÖKNEL, Özcan (1981). *Aile ve Toplumda Ruh Sağlığı*. İstanbul: Hür Yayın.
- MORGAN, T. Clifford (1989). *Psikolojiye Giriş Ders Kitabı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Yayınları.
- MUSAAĞAOĞLU, Ceren & GÜRE, Ayşe (2005). *Ergenlerde Davranışsal Özerklik İle Algılanan Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*. Türk Psikoloji Dergisi, 20 (55), 79-94.
- NAZLI, Serap (2009). *Aile Danışmanlığı*. (5. Baskı). Ankara: Anı yayıncılık.
- ÖZDEN, Yüksel (2004). *Sınıf Yönetimi*. (4. Baskı). (Editör: Emin Karip). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ÖZDEN, Y. (2005). *Eğitimde Yeni Değerler: Eğitimde Dönüşüm*. (6. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- ÖZTÜRK, Şenel (2007). *Veri Analizi El Kitabı*. (7.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- REHBERLİKTE KULLANILAN TESTLER., Erişim tarihi, 29.08.2012,
<http://www.psikoweb.com/basarisizlik-nedenleri-anketi.html>.
- ROUSSEAU, J. Jack (1961). *Emile* (Çev: H. Ziya Ülken). İstanbul: Türkiye Basım Evi.
- SEKMAN, Mümin (2008). *Başarı Üniversitesi*. (4. Baskı). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- ŞİMŞEK, Cafer (01.04.2003). *Çocuk ve Aile Eğitimi*. Erişim Tarihi:30.08.2012,
<http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/34-1/50-cocuk-ve-aile.html>.
- ŞİŞMAN, Mehmet (2006). *Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği*. Eğitime Bakış: Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 3 (8), 3–14.
- TATLILIOĞLU, Kasım (1999). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisinden Beklentiler Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- TATLILIOĞLU, Kasım & AVCI, Mahsum (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Okul Başarılarını Etkileyen Nedenlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma (Bingöl Örneği)*. The Journal Of Academic Social Science Studies, 5 (8), p. 111-1133.
- T.C. MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2006). Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü. *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı*. Ankara.
- T.C. MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). *İlköğretimde Yönetme Yönergesi*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi, Eylül-2003.
- T.C. Resmi Gazete, *Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği*. 17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı yönetmelik.
- YAVUZER, Haluk (2010). *Ana- Baba ve Çocuk*. (21. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- YEŞİLYAPRAK, Binnur (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- YEŞİLYAPRAK, Binnur (2007). *Gelişimsel Rehberlik*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. Ş.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay (1985). *Gençlik Çağı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.